



Ruben Willaert
restauratie & archeologie

Sint-Maartensplein 11 (Wervik, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2017K268

19/12/2017

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 2: PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Janiek De Gryse, Clara Thys, Wouter Van Goidsenhoven, Joren De Tollenaere, Aaron Willaert, Bart Bot

Wetenschappelijke begeleiding: Dieter Demey

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /

De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:

Bart Bot OE/ERK/Archeoloog/2016/00114

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2017

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Deel 2: Programma van maatregelen

2.1. Administratieve gegevens

a) De naam en het adres of maatschappelijke zetel van de initiatiefnemer

Bvba Air Events

Markizaatstraat 16

8980 Beselare

b) Het erkenningsnummer van de erkende archeoloog

OE/ERK/Archeoloog/2016/00114

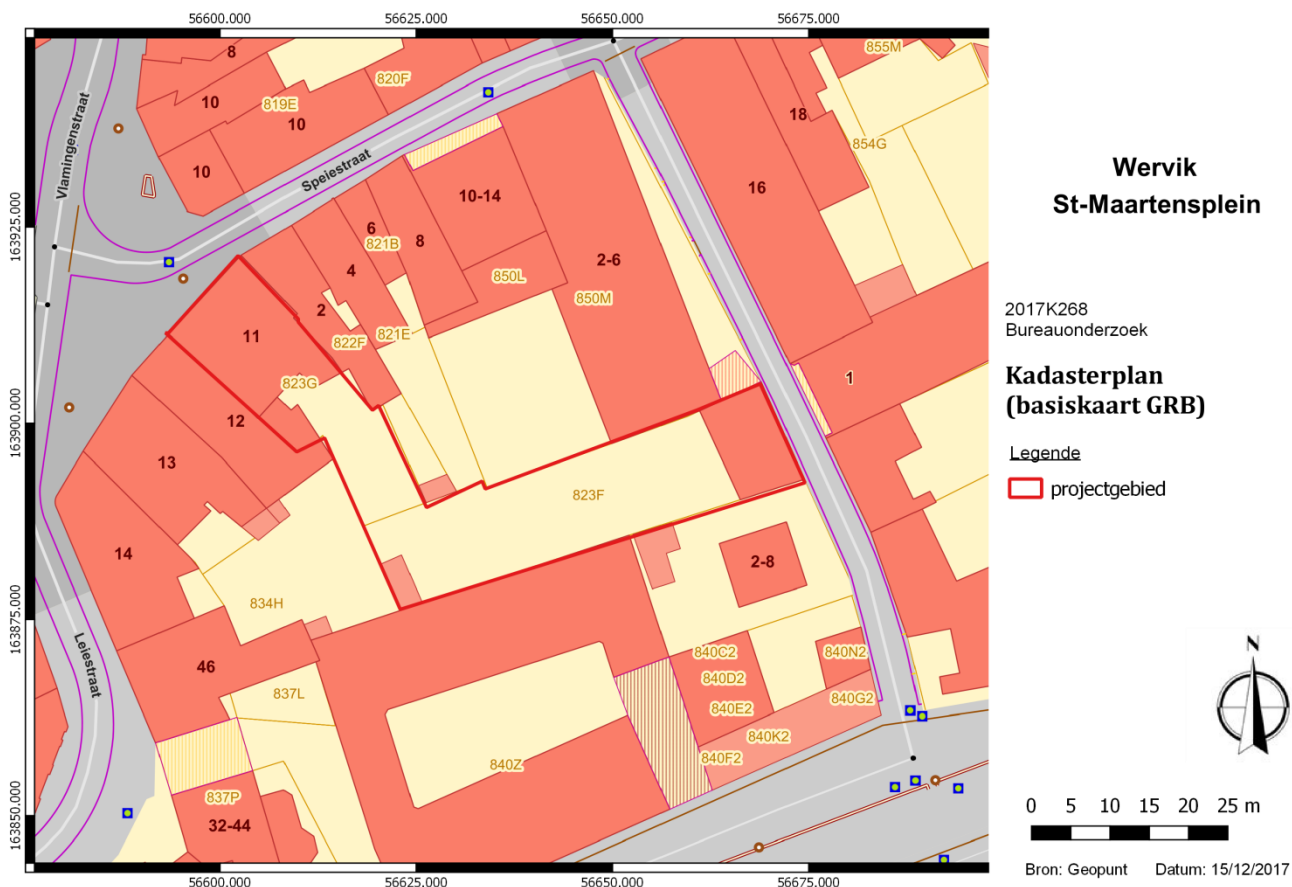
c) De naam en het adres of maatschappelijke zetel van de erkende archeoloog

Janiek De Gryse, Ten Briele 14 bus 15, 8200 Sint-Michiels-Brugge

d) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van provincie, stad, deelgemeente, postcode, adres, toponiem, bounding box (Lambertcoördinaten) :

West-Vlaanderen, Wervik , Postcode 8940, Sint-Maartensplein 11, Sint-Maartensplein 11, $X_{\min} = 56582$
 $Y_{\min} = 163867$ $X_{\max} = 56681$ $Y_{\max} = 163936$

e) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of nummers en kaartje: Wervik, Afdeling 1, Sectie C, nr's: 823g, 823f



Figuur 1 Kadasterplan met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)

2.2 Synthese

Aanleiding van onderhavig bureauonderzoek vormt de geplande realisatie van appartementen en een commerciële ruimte ter hoogte van het Sint-Maartensplein te Wervik (prov. West-Vlaanderen). Het projectgebied wordt in deze studie Sint-Maartensplein 11 Wervik genoemd. Met onderhavig bureauonderzoek wordt de eerste stap gezet van archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een bekrachtigde archeologienota en aldus de behartiging van de archeologische belangen binnen de planrealisatie conform het actueel Vlaams erfgoedbeleid.

Het onderzoeksterrein situeert zich op het gewestplan integraal binnen een zone bestemd als woongebied. Het plangebied is gelegen in een vastgestelde archeologische zone (historische stadskern van Wervik) en situeert zich noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt, noch binnen een archeologische site. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 1065 m²; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

De werken starten met de sloop van de huidige bebouwing aanwezig op het terrein. Vervolgens zullen binnen het plangebied bovengronds twee bouwvolumes verrijzen, één bouwvolume aan het Sint-Maartensplein en één bouwvolume aan de Keizerstraat. Bouwvolume A, ter hoogte van het Sint-

Maartensplein heeft een oppervlakte van circa 200m² en zal een gelijkvloers en drie verdiepingen tellen. In dit bouwvolume wordt een commerciële ruimte voorzien en 6 woonentiteiten. Bouwvolume B bevindt zich ter hoogte van de Keizerstraat en zal een oppervlakte van circa 160m² hebben. Het bouwvolume zal een gelijkvloers en twee verdiepingen tellen. In dit bouwvolume worden 5 woonentiteiten voorzien. Ter hoogte van bouwvolume B en ten westen ervan wordt het gebied onderkelderd. De ingang/inrit van deze kelder bevindt zich ter hoogte van de Keizerstraat. In totaal wordt circa 626m² onderkelderd ten behoeve van (fiets)bergingen en garages. Bovengronds wordt het projectgebied tussen de twee bouwvolumes afgewerkt als groenzone met een pad en bomen. Ten zuiden van bouwvolume A wordt een fietsenstalling en extra toegang tot de kelder voorzien.

Op basis van het bureauonderzoek kan geconcludeerd worden dat het archeologisch potentieel van dit projectgebied heel groot is. Het onderzoeksgebied ligt aan de zuidoostelijke zijde van de Romeinse *vicus*, op 70m van de Leie en 200m van de St-Jansbeek. Sporen van Romeinse activiteiten (bewoning, ambachtelijke activiteiten edm.) kunnen verwacht worden. Oudere sporen kunnen zich eveneens manifesteren binnen het plangebied (steentijd en metaaltijden). Het plangebied is bebouwd in de 16^{de} eeuw. Resten van deze bebouwing en andere sporen van menselijke aanwezigheid behoren tot het verwachtingspatroon. De resten kunnen dateren van de middeleeuwen tot de nieuwste tijden. In het verleden werden al enkele opgravingen uitgevoerd in Wervik. Deze opgravingen bevestigden keer op keer het enorme archeologische potentieel van deze stad.

2.3 Gemotiveerd advies en programma van maatregelen

2.3.1 Gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen

In deze sectie volgt een gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen. Het gemotiveerd advies is gebaseerd op het verslag van resultaten van het vooronderzoek. De vaststellingen over de aan- of afwezigheid van archeologische sites en hun aard worden geconfronteerd met de door de initiatiefnemer voorgenomen bodemingrepen. Op basis van deze confrontatie motiveert het advies of er maatregelen nodig zijn, welke deze zijn, en wat hun uitvoeringswijze is. Na dit gemotiveerd advies volgt het concrete programma van maatregelen voor project Sint-Maartensplein 11.

1° de volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek:

Alle nuttige en noodzakelijke onderzoeken werden uitgevoerd.

2° de aanwezigheid van een archeologische site:

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan aangetoond worden dat het archeologisch potentieel van het projectgebied groot is (zie 1.2.2. in het verslag van resultaten). Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan onderstaande afgeleid worden:

- Het onderzoeksgebied ligt aan de zuidoostelijke zijde van de Romeinse *vicus*, op 70m van de Leie en 200m van de St-Jansbeek. Sporen van Romeinse activiteiten (bewoning, ambachtelijke activiteiten edm.) kunnen verwacht worden. Oudere sporen kunnen zich eveneens manifesteren binnen het plangebied (steentijd en metaaltijden).

- Het plangebied is bebouwd in de 16^{de} eeuw. Resten van deze bebouwing en andere sporen van menselijke aanwezigheid behoren tot het verwachtingspatroon. De resten kunnen dateren van de middeleeuwen tot de nieuwste tijden.

- In het verleden werden al enkele opgravingen uitgevoerd in Wervik. Deze opgravingen bevestigden keer op keer het enorme archeologische potentieel van deze stad.

3° de waardering van de archeologische site:

Archeologisch onderzoek zou informatie kunnen geven over de vroegste ontwikkeling van Wervik, de ontwikkeling van de Romeinse *vicus* en van middeleeuws Wervik.

Eventueel aanwezige archeologische resten dienen niet in situ bewaard te worden, maar moeten wel geregistreerd worden. Deze registratie kan gebeuren tijdens het vooropgestelde onderzoek, dat beschreven wordt in het hiernavolgend programma van maatregelen.

4° de impactbepaling:

Indien zich archeologische resten binnen de grenzen van het projectgebied bevinden, zijn deze bedreigd door de geplande werken.

5° de bepaling van de maatregelen:

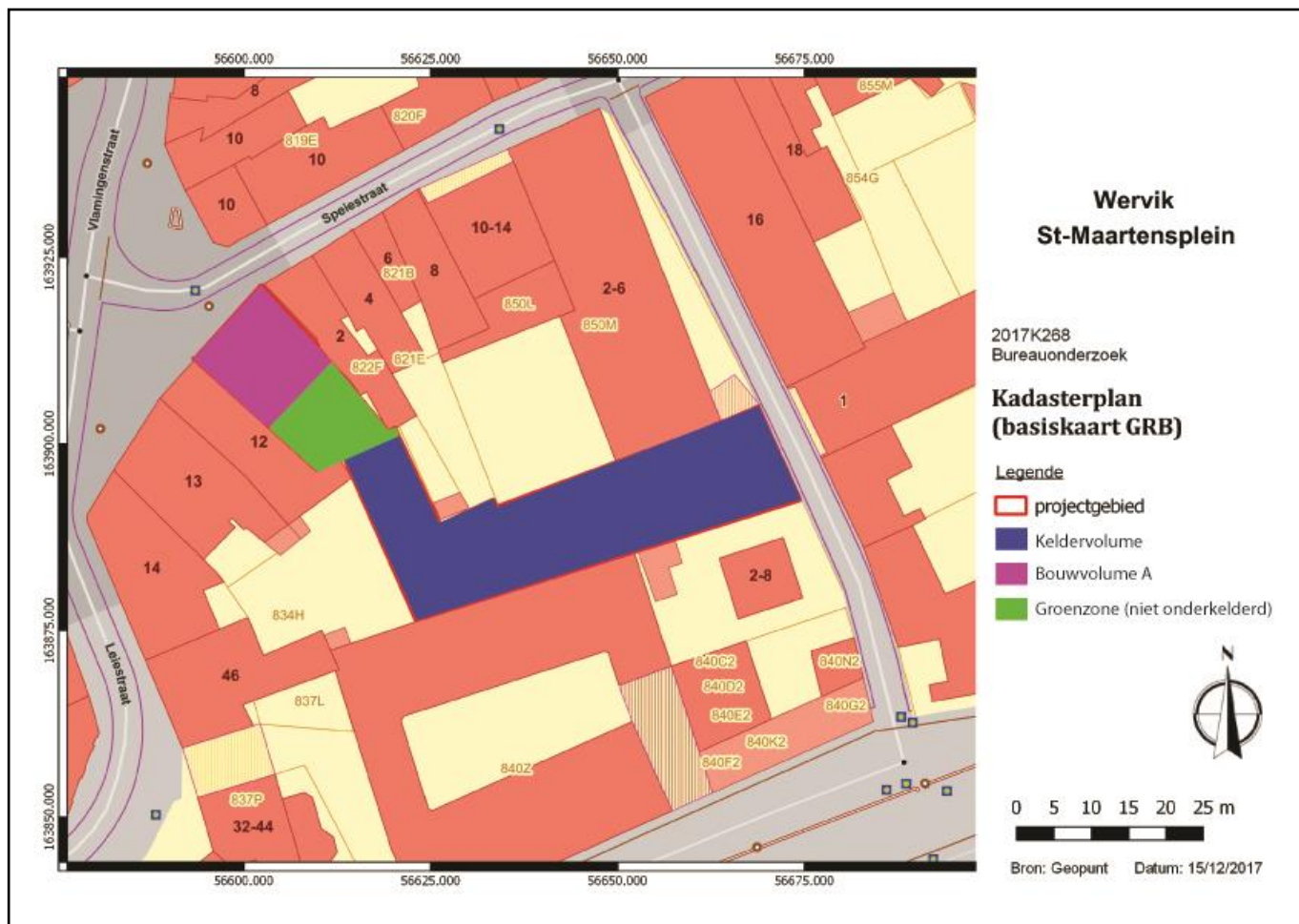
Zie programma van maatregelen.

2.3.2 Programma van maatregelen: gemotiveerd advies en programma van maatregelen

2.3.2.1 Impactbepaling

De werken starten met de sloop van de huidige bebouwing aanwezig op het terrein. Vervolgens zullen binnen het plangebied bovengronds twee bouwvolumes verrijzen, één bouwvolume aan het Sint-Maartensplein en één bouwvolume aan de Keizerstraat. Bouwvolume A, ter hoogte van het Sint-Maartensplein heeft een oppervlakte van circa 200m² en zal een gelijkvloers en drie verdiepingen tellen. In dit bouwvolume wordt een commerciële ruimte voorzien en 6 woonentiteiten. Bouwvolume B bevindt zich ter hoogte van de Keizerstraat en zal een oppervlakte van circa 160m² hebben. Het bouwvolume zal een gelijkvloers en twee verdiepingen tellen. In dit bouwvolume worden 5 woonentiteiten voorzien. Ter hoogte van bouwvolume B en ten westen ervan wordt het gebied onderkelderd. De ingang/inrit van deze kelder bevindt zich ter hoogte van de Keizerstraat. In totaal wordt circa 626m² onderkelderd ten behoeve van (fiets)bergingen en garages. Bovengronds wordt het projectgebied tussen de twee bouwvolumes afgewerkt als groenzone met een pad en bomen. Ten zuiden van bouwvolume A wordt een fietsenstalling en extra toegang tot de kelder voorzien.

De geplande kelder heeft een oppervlakte van 626m². De ruimte zal worden uitgegraven tot op een diepte van -3m onder het huidige maaiveld. De bouwvolumes zullen gefundeerd worden door ofwel een algemene funderingsplaat of door middel van putten. In beide gevallen zullen deze werken gepaard gaan met diepgaande uitgravingen (minimum -1m t.o.v. het maaiveld). Ter hoogte van het groen wordt minimum een afgraving van de teelaarde verwacht (-50cm ten opzichte van het maaiveld).



Figuur 2 Plan der werken en impactbepaling (bron: initiatiefnemer).

2.3.2.2 Gemotiveerd advies

Rekening houdende met de criteria uit de Code Goede Praktijk (CGP), hoofdstuk 5.2, werd de noodzaak tot verder vooronderzoek afgewogen:

- *Archivalisch onderzoek*: Bijkomend archivalisch onderzoek is in dit stadium van het onderzoek niet van toepassing. Dergelijk onderzoek zou een te grote meerkost betekenen, bovendien is aan de hand van het historisch kaartmateriaal een duidelijk beeld verkregen van het onderzoeksgebied.
- *Landschappelijk bodemonderzoek* Cfr. CGP 7.3: Het landschappelijk bodemonderzoek heeft als doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door een gerichte staalname. Er wordt geadviseerd om geen voorafgaandelijk landschappelijk bodemonderzoek uit te voeren.
- *Geofysisch onderzoek* Cfr. CGP 7.4: Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het natuurlijke landschap te maken, door contrasten in elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de ondergrond te meten. In het geval van het projectgebied is deze onderzoeksmethode niet van toepassing.
- *Veldkartering* Cfr. CGP 7.5: Veldkartering heeft tot doel om relevante archeologische indicatoren te zoeken door een visuele inspectie van een terrein. In het geval van het projectgebied is deze

onderzoeksmethode niet van toepassing.

- *Verkenkend en waarderend archeologisch booronderzoek Cfr. CGP 8.4 en 8.5:* Het verkennend archeologisch booronderzoek heeft als doel archeologische sites op te sporen door middel van boringen. Het waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel reeds opgespoorde archeologische sites te evalueren door middel van boringen. In het geval van het projectgebied is deze onderzoeksmethode niet van toepassing.

- *Proefsleuven en proefputten Cfr. CGP. 8.6:* Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven.

In het geval van het projectgebied Wervik Sint-Maartensplein 11 vormen de aard van de geplande ingreep en het aanzienlijk archeologisch potentieel van het plangebied de redenen om een proefonderzoek in de vorm van proefputten uit te voeren. Eerder werd aangetoond dat het archeologisch potentieel van het projectgebied groot is. Een onderzoek op met behulp van proefputten kan duidelijkheid verschaffen omtrent de reële bedreiging van de bouwwerken.

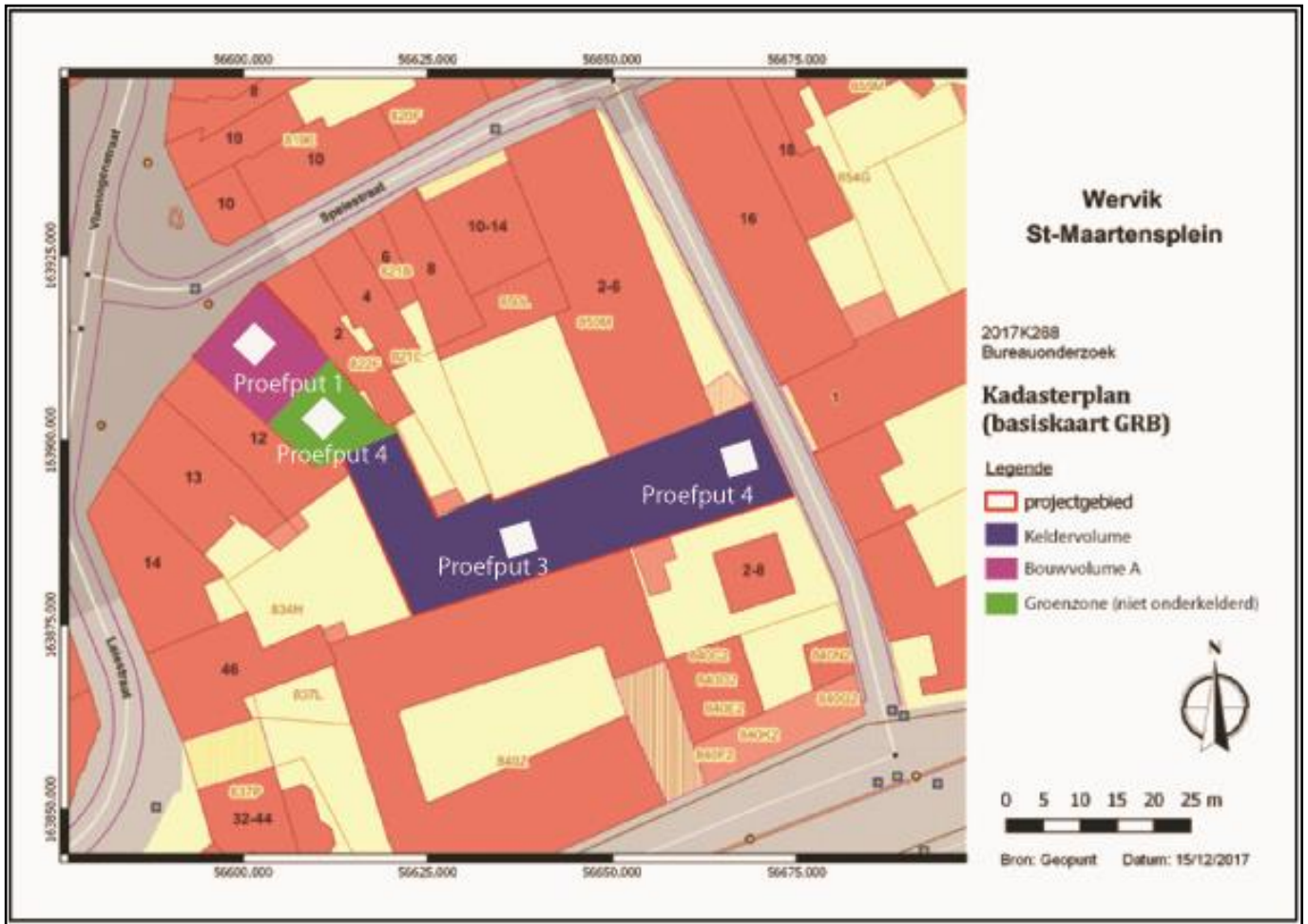
De aanbeveling werd getoetst aan de vier criteria opgenomen in de Code van Goede Praktijk artikel 5.3:

- mogelijk: De uitvoering van het vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel niet mogelijk. Een deel van het aanwezige gebouwenbestand dient nog gesloopt te worden.
- nuttig: Er zijn geen argumenten om aan te nemen dat het terrein dermate verstoord is dat een prospectie niet zinvol zou zijn. De proefputten brengen het archeologisch potentieel van het projectgebied in kaart. Hierop kan een gedegen beslissing genomen worden in functie van een eventueel verder onderzoek.
- schadelijk: Gelet op de aard van de werken, is eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd. Een proefputtenonderzoek is, rekening houdende met het groot archeologisch potentieel van het projectgebied, de enige goede manier om een inschatting te maken van het archeologisch bodemarchief.
- noodzakelijk: Eventueel archeologische relictten zijn door de geplande werken bedreigd. In situ bewaring van deze sporen is, gezien de geplande werken, onmogelijk. Omwille van dit gegeven wordt een proefputtenonderzoek noodzakelijk geacht.

2.3.2.3 Programma van maatregelen

A. Afbakening

Het advies heeft betrekking op het volledige plangebied (1065m²). Een eerste proefput (4m x 4m) wordt aangelegd ter hoogte van de bestaande bebouwing. Bedoeling is om een inschatting te maken van de bewaringstoestand van de archeologische resten onder dit bouwblok en ter hoogte van de kelder. Een tweede proefput (4m x 4m) wordt aangelegd ter hoogte van het geplande groen. Een derde proefput (4m x 4m) wordt in de tuinzone aangelegd. Een laatste proefput (4m x 4m) wordt aangelegd ter hoogte van de garage aan de Keizerstraat. Deze twee laatste proefputten bevinden zich ter hoogte van de geplande ondergrondse kerlder.



Figuur 3 Advieszone archeologisch vooronderzoek. (bron: Geopunt)

B. Onderzoeksvragen

Doel van de prospectie is een archeologische inventarisatie, registratie en fysiek onderzoek van eventueel waargenomen archeologische relicten. Bij het uitvoeren en uitwerken van de archeologische prospectie moeten minstens volgende vragen beantwoord worden.

- Hoe diep bevindt zich het archeologisch niveau?
- In hoeverre is het plangebied verstoord?
- Hoeveel archeologische niveaus kunnen onderscheiden worden?
- Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Hoe is de opbouw van de chronologie van de aanwezige archeologische resten?
- Wat is de onderlinge samenhang tussen de sporen en structuren?
- Wat is de relatie tussen de aangetroffen resten en de historische/iconografische bronnen?
- Welke specifieke activiteiten hebben in het onderzoeksgebied plaatsgevonden?
- Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor?
- Passen deze in de historische context van de locatie?
- Uit welke periode dateren de vondsten? Kan er een functionele interpretatie aan gegeven worden?
- Wat is de datering en samenstelling van de aangetroffen ophogingslagen?
- Zijn er aanwijzingen voor ambachtelijke activiteiten binnen het plangebied?
- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen de kennis van deze percelen?
- Moet er, op basis van de archeologische resten, een vlakdekkend vervolgonderzoek plaatsvinden? Wat is de ruimtelijke afbakening van het vervolgonderzoek? Welke vraagstellingen dienen geformuleerd worden voor een vervolgonderzoek?

C. Methode en Strategie

Om de verwachting op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek te toetsen en aan te vullen wordt geadviseerd om een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren. Dit onderzoek dient uitgevoerd te worden volgens de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, zoals opgesteld door het Agentschap Onroerend Erfgoed.

Het uitgesteld traject impliceert dat:

- de prospectie pas van start kan gaan na de sloop van de huidige aanwezige gebouwen. Er dient nadrukkelijk beklemtoond te worden dat aan de sloop duidelijke voorwaarden verbonden zijn. Alle muren kunnen zonder archeologische begeleiding gesloopt en verwijderd worden tot op het niveau van het huidig straatniveau. De funderingen onder het straatniveau worden niet verwijderd of op andere manieren gemanipuleerd. Hetzelfde geldt voor eventueel aanwezige kelders, citernes of andere ondergrondse structuren, die nu niet gekend zijn en aan het licht zouden komen bij de afbraak. Verder moet op dergelijke manier te werk worden gegaan dat het vrijgekomen terrein niet of in zeer beperkte mate betreden wordt door zwaar materieel als

dumpers en graaf- en breekmachines.

- indien blijkt dat de resultaten van het vooronderzoek toch van die aard zijn dat er in een volgende fase een (gedeeltelijke) vlakdekkende opgraving uitgevoerd moet worden, kunnen er geen bouwactiviteiten plaatsvinden voor het archeologisch onderzoek volledig afgerond is, tenzij na schriftelijke toestemming van de erkend archeoloog.

Voor de gehanteerde onderzoekstechniek, namelijk het aanleggen van proefputten op sites met een complexe stratigrafie is paragraaf 8.6.3. van de Code van de Goede Praktijk van toepassing. Er wordt geopteerd voor proefputten aangezien zo de verticale stratigrafie van het aanwezige sporenbestand in een stadscontext efficiënt kan worden geregistreerd. Voor het verkrijgen van een optimaal beeld van de verspreiding van de eventueel aanwezige archeologische waarden worden vier proefputten van 4m bij 4m(16m²) aangelegd met een graafmachine met tandeloze bak. In elke proefput dient de verstoringsdiepte of de moederbodem te worden bereikt, desnoods door middel van boringen.

In de proefput wordt de volledige stratigrafische sequentie onderzocht. Het aantal vlakken en de aanlegdieptes worden tijdens het veldwerk bepaald door de veldwerkleider. Alle sporen worden geregistreerd volgens de Code van de Goede Praktijk. In het geval van diep uitgegraven contexten (bvb. waterputten) worden de uitgravingsdieptes aan de hand van boringen achterhaald. Bij het aantreffen van resten van ambachtelijke activiteiten moet indien nodig een specialist geraadpleegd worden. Een selectie van het sporenbestand moet onderzocht worden om uitspraken te kunnen doen in functie van een vervolgonderzoek. De kwetsbare sporen worden afgedekt.

Elk vlak wordt gecontroleerd op de aanwezigheid van metal voorwerpen met behulp van een metaaldetector. In elke proefput worden minstens twee profielwanden geregistreerd in functie van de stratigrafische opbouw. De geldende veiligheidsvoorschriften worden ten allen tijde gerespecteerd. Zo moet de omvang van de proefput zich evenredig verhouden tot de diepte van het aanlegvlak.

D. Eindcriteria

De prospectie wordt als succesvol beschouwd, indien alle waargenomen archeologische sporen op een wetenschappelijke wijze onderzocht zijn, er een beargumenteerd antwoord op de onderzoeksvragen geformuleerd kan worden en het eindrapport wordt opgeleverd.

E. Uitzonderingsmodaliteiten

De uitvoering van de opgraving gebeurt volgens de Code van Goede Praktijk, eventueel aangevuld met bijkomende maatregelen indien de sporen en/of vondsten daartoe aanleiding geven. Deze eventuele maatregelen worden bepaald door de erkend archeoloog.

Criteria die gehanteerd zullen worden om te bepalen in welke situaties bepaalde onderzoekshandelingen alsnog niet uitgevoerd moeten worden zijn hier niet van toepassing.

F. Competenties

Het veldwerkteam bestaat minimaal uit:

- een veldwerkleider (onder auspiciën van een erkend archeoloog), deze veldwerkleider beschikt over voldoende ervaring in stedelijke contexten in Vlaanderen en heeft bij voorkeur een goede kennis van de Romeinse en middeleeuwse periode. Minimaal heeft hij/zij 2 jaar opgravingservaring op stedelijke contexten, aangetoond via CV.
- één assistent-archeoloog, hij/zij heeft minstens 1 jaar opgravingservaring op stedelijke contexten,

aangetoond via CV.

Voor de begeleiding van de opdracht dient de veldwerkleider zich te laten ondersteunen door één of meerdere specialisten en regiodeskundigen, die hem bijstaan bij de uitvoering van de prospectie indien deze expertise intern niet beschikbaar is. Deze specialist beschikt over een aantoonbare en ruime ervaring met stadskernonderzoek in het algemeen en binnen de stad Wervik in het bijzonder.

Het projectteam wordt daarenboven bijgestaan door een aardkundige die minstens 1/5 van de duur van het veldwerk op het terrein aanwezig is. De aardkundige ondersteunt de archeologen bij de analyse van de bodemkundige/landschappelijke context en bij de interpretatie van sporen en structuren.

G. Risicofactoren

Uitvoerend personeel die werkzaamheden uitvoeren in de nabije omgeving van een draaiende graafmachine moeten visueel duidelijk herkenbaar zijn zoals gebruikelijk.

H. Vondsten

Conservatie en overdracht van het archeologisch ensemble gebeurt na afloop van het onderzoek conform aan de artikels 5.2.1, 5.2.2 en 5.2.3 van het Onroerend Erfgoeddecreet. Bij de start van de opgraving worden door de erkende archeoloog en de initiatiefnemer duidelijke afspraken gemaakt met betrekking tot de overdracht van het archeologisch ensemble bij de eigenaar en het erkende onroerend erfgoeddepot of andere bewaarder van het archeologisch ensemble. Na het beëindigen van de verwerking en het opleveren van de eindrapportage vindt de overdracht van de vondsten plaats.

2.4 Bibliografie

- Agentschap Onroerend Erfgoed 2016
- AGIV
- DOV Vlaanderen
- Geoportaal
- Geopunt

- TOL A., VERHAGEN PH., BORSBOOM A. & VERBRUGGEN M. 2004, Prospectief boren. Een studie naar de betrouwbaarheid en toepasbaarheid van booronderzoek in de prospectiearcheologie. Raap-rapport 1000. Amsterdam.

2.5 Lijst met afbeeldingen

Figuur 1 Kadasterplan met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)	2
Figuur 2 Plan der werken en impactbepaling (bron: initiatiefnemer).....	5
Figuur 4 Advieszone archeologisch vooronderzoek. (bron: Geopunt).....	7